

İnternet Meme'leri ve Yabancılaşma

Doç. Dr. Araştırmanı Öneririm

16.12.2022

İçindekiler

1. İnternet meme'leri, shitpost kültürü ve gülme kuramları üzerine tanımlamalar	3
a. İnternet Meme'i	3
b. Shitposting	3
c. Gülmenin ortaya çıkışı	3
2. İşlevlerin yabancılaşma üzerinden incelenmesi	4
A. İdeolojik işlev	4
a1. Belirlenim	4
a2. Karikatürizasyon ve Kıyas	4
a3. Sunum	5
B. Metalaşma süreci	5
a. Shitposter-Shitpost veya Şakacı-Şaka	6
b. Şakacı veya Şaka-Kitle	6
3. Kısa sonuç	7

1. Internet meme'leri, shitpost kültürü ve gülme kuramları üzerine tanımlamalar

a. İnternet Meme'i

İnternet meme'ini tanımlamak için öncelikle Richard Dawkins'in "meme" kavramı üzerine tanımlarını incelememiz gerekir. Dawkins, "Gen Bencildir" kitabında, fikirlerin de tıpkı canlı birer organizma gibi yayılmaya ve mutasyon geçirmeye yatkın olabileceğini tartışır. Dawkins ve ondan önce Stirner'in demek istediğine göre fikirler, kültürler, akımlar yayılmak isterler, yayılmak amacıyla veya yayılmanın bir sonucu olarak rastgele ya da bilerek değişim geçirirler ve çevresine uyum sağlarlar.

İnternet meme'leri ise aynı yayılmacılığı ve adaptasyonu, mutasyonu, farklılaşmayı gösteren ve bunu mizaha kanalize edilerek yapan fikirler içerirler:

"Konu bizim internet meme'lerine ise, şurada bağlanıyor: İnternet meme'leri de birer kültürel evrim mekanizması. Bir internet meme'i; fikir taşıyabilir, fikri yayabilir (internet akımları), başka bir fikri eleştirebilir (hiciv, kara mizah) insanlar arası etkileşir (sosyal medya mizah toplulukları ve sayfaları, ayrıca inside joke), -ki bu da fikirlerin hayatta kalması için önemlidir, zamanla hayatta kalırlar veya yok olurlar (mesela rickroll, buna bağlı olarak normie'lik fikrinin oluşumu), vesaire."

b. Shitposting

Shitpost, internet meme'inin bir tür alt kategorisi olarak görülebilir; shitposting ise yayılma stratejisi.

Shitpostlar, bariz bir şekilde göze batan hatta bazen sadece bu göze batma durumunun rahatsız ediciliği ile güldürmeyi başarmaları, güldürmesinin yanında absürdliğin hızlı tüketilebilirliği ile yayılma fırsatı bulmaları açısından diğer internet meme'lerinden ayrılabilirler.

c. Gülmenin ortaya çıkışı

Arthur Koestler, "Mizah Yaratma Eylemi" adlı kitabında, gülmenin ortaya çıkışına ve buradaki sınırlara dikkat çeker. Buzlu bir kaldırımda kayıp düşen (normalde yürümesi gerekirken uyumsuzluğu ortaya çıkarır) biri bir doktor için facia, yaşlı bir kadın için üzücü olabilecekken, başka bir kişi için mizah unsuru olabilir.

Kitabın devamında da genel olarak ele aldığı üzere, gülmenin oluşmasına dair temel tezi şudur:

"Bir fikrin ya da olayın, genelde bir arada düşünülemeyen iki kalıpla birdenbire bağlanması, anlatı ya da anlam akışı gereken duygusal gerilimi taşıyorsa, gülünç bir etki yaratır."

Bu "adaptif-yayılmacılık", hızlı tüketilebilirlik ve değişken-uyumsuzluk halleri, yabancılaşma konusunda bize yardımcı olacak.

2. İşlevlerin yabancılaşma üzerinden incelenmesi

Ana akım instagram’da yapılan mizah, bazı küçük kitleli shitpost sayfalarını dışarıda tutmak kaydıyla, yabancılaşma bağlamında iki başlık altında incelenebilir. Birincisi ideolojik işlev, ikincisi ise metalaşma süreci.

A. İdeolojik işlev

İnternet meme’lerinin ideolojik işlevi, ilk başta tanımladığımız üzere, yayılmaya olan yöneliminden ortaya çıkar. Bu işlevin kullanımı; sağ cenahtan sol cenaha, anarşistler, kemalistler, liberteryenler ve liberallere kadar her dalda görülebilir. İdeolojik işlevi şu aşamalarda inceleyebiliriz:

1. Belirlenim
2. Karikatürizasyon
3. Kıyas
4. Sunum

Bu aşamalara ilk bakıldığında, eleştirel amaçla yapılan herhangi bir meme’in de bu aşamalardan geçerek üretildiği, ideolojik işlevin farkının ne olduğu sorulabilir. İlk başta belirttiğim üzere bağlamımız yabancılaşma olduğundan, aşamaları tekrar inceleyeceğiz.

a1. Belirlenim

Bu aşamada yapılan, iki karşıt fikrin belirlenmesidir. Karşıt fikirlerin belirlenmesi esnasında ortaya çıkan yabancılaşma, üretenin ürettiğine olan yabancılaşmasıdır. Eleştirel bir mizahın shitpost formatında işlerliğini kaybedeceği düşünülebilir ancak ideolojik işlevde durum, işlerliğin kaybından ziyade yabancılaşmadır.

Shitposter, shitpost ile doğrudan bağımlı değildir zira shitpost, "absürdiyetin hızlıca tüketilmesi" üzerine üretilir; ideolojik işlev ile belirlenen fikirler ise kompleksitesi itibarıyla eşyanın doğasına aykırı olduğundan burada bir çatışma ortaya çıkar. Çıkan çatışma, ikinci ve üçüncü aşamada kendini daha çok gösterir.

a2. Karikatürizasyon ve Kıyas

Bu aşamada, fikirlerden savunulacak olan bariz şekilde "olumlu" yönde, reddedilecek olan bariz şekilde "olumsuz" özellikler(i) ile, bazen de "Strawman" yapılarak karikatürize edilir.

Fikirler karikatürizasyon aşamasında saf hallerinden uzaklaşır ve shitpost formatında sıkıştırılırlar çünkü yukarıdaki kompleksiteyi yansıtmamaları gerekir. Kompleksite yansıtılır ise hızlı tüketim gerçekleşmez.

Shitposter’in shitpost formunda yabancılaşması burada devam eder. Üretenin aklındaki fikir, shitpostta sadece "olumlu" olarak gözüktür. Shitposter, "olumlu, çünkü..." sürecine yabancılaşır ve eline

sadece "olumlu" kalır. Aynı şekilde reddedilecek olan fikir de "olumsuz"dan ibaret hâle gelir ve kıyas aşamasına girer.

Kıyas aşamasında "olumlu" ve "olumsuz" hâl, yansıtılmak istenen fikirden koptuğu şekilde "fikrim olumlu, fikrin olumsuz" olarak çatışmaya sokulur. Çatışma esnasındaki yabancılaşma, üretimin üret-tiğine veya üretim süreci yabancılaşmasından öte, reddedilecek fikrin sahibiyle yani öteki'yle ben'in arasındaki entelektüel tartışmaya bir yabancılaşmadır. Fikirler çatışmadadır ancak ancak ne bu iki fikir, ne içerdikleri argümantasyon ve karşıt-argümantasyon ne de bunları yapan öteki ile arada bir ilişki söz konusu değildir, aksine kopuş vardır, tabiri caizse yabancılaşma kademe atlamış olur.

Öteki ile entelektüel bağın kopması, üreticinin kendi varlığına yönelik bir onay durumunun kaybını da içerir. Üretimi yapan için öteki'nin kendisi yoktur, öteki'den yansıyan ve bahsi geçen süreçlere maruz kalan ve sonucunda "fikrin olumsuz"a indirgenmiş hâli vardır.

a3. Sunum

Son olarak bu aşamada, elde edilen meme kitleye sunulur. Kitle yukarıdaki yabancılaşmaların tamamını yaşamaktadır. Üreticiye yani shitposter'a yabancıdır, kim olduğunu ve bunu ne amaçla, hangi argümantasyonla yapmak istediğini bilmez; üretilene yani kitlenin perspektifiyle tüketilene yabancıdır, shitpost ve shitposting yani "absürdiyetin hızlı üretimi-tüketimi" yüzünden "olumlu/olumsuz, çünkü.." sürecinden tıpkı üretici gibi uzak kalmıştır; öteki'ye yani "olumsuz"un kitlesine yabancıdır, iki kitle arasında bir entelektüel bağın söz konusu değildir.

Bahsi geçen kitleler, neredeyse her zaman ve doğal yapay farketmeksizin, paylaşım yapılan instagram hesabını bir yankı odası olarak edinir. Yankı odalarının internet jargonundaki adı olan circlejerk, "çember içinde mastürbasyon" ya da yerelleştirirsek "agalarla toplu 31" bu durumu oldukça iyi açıklar. Yani odasında sadece siz, ağalarınız yani sizin gibi "olumlu"ya destek verir ve 31'iniz yani "olumlu"nın kendisi mevcuttur. "Olumsuz"un kitlesi olarak tanımladığımız öteki ise sadece "meme'deki korkuluk/strawman" olarak orada bulunmaktadır.

B. Metalaşma süreci

Meme üretiminde takas aracı etkileşimdir. Etkileşimin zaman zaman para ile karşılık bulduğu olsa da, bu karşılık etkileşimin bir sonucu olduğundan ana kavramımız etkileşim olacak.

Mizahın işlevliliğinin amacı ve başarılı olduğu takdirde yegane sonucu, gülmektir. Basitçe, mizahta başarı, en az bir kişinin (shitposter dahil) gülmesi veya mizahla bağdaştırabileceği bir haz alması sonucu ortaya çıkar.

Süreç de bu amacı güder. Bir internet meme'i üretilirken ve sonrasında sunulurken shitposter veya kitlenin bundan alacağı haz hedeflenir. Normal şartlarda shitposter, gülmediği bir şakayı yapmaz veya güldüremeyeceği bir şakayı sunmayı tercih etmez.

Ancak tercih edilmeme durumu, etkileşim devreye girdiği vakit ortadan kalkar. Burada hedef güldürü değil, erişimdir; ne kadar çok ana akıma dönüşülürse o kadar iyidir.

Burada kafa karıştırıcı bir durum var. Mizahın etkileşimi güldürüden geçmiyor mu? Ne kadar çok insanı güldürürsek o kadar çok etkileşim almaz mıyız? Öncelikle, burada ortaya çıkan yabancılaşma, güldürüyü ortadan tamamen kaldırmamaktadır. Birazdan aşağıda başlıklar altında inceleyeceğiz.

Bunun için en iyi örnek, sosyal medyanın neredeyse tüm ana akım mizahını üreten Çağrı Taner'dir. Çağrı'nın mizah unsuru, genel-klişe tespitlerin esprili dille sunusudur. Bu sununun amacı ise dediğimiz gibi etkileşimdir.

Etkileşimin ortaya çıkardığı yabancılaşma, şu şekillerde gözükür:

a. Shitposter-Shitpost veya Şakacı-Şaka

Şakacının etkileşime yönelmesi, ürettiği şakadan alacağı hazzı ikinci plana atacağından, hazzın ortadan kalkışı neredeyse kaçınılmazdır. Buradaki yabancılaşma Marx'ın klasik "işçi" örneğindeki bilinçlilik durumunun belirsizliğinden farklı olarak, bilerek ve isteyerek ortaya çıkabilir. Şakacı, etkileşim almak adına şaka formülünü mekanikleştirebilir, "aile-dostu" olarak yapmak isteyebilir ve bunun farkında olabilir.

b. Şakacı veya Şaka-Kitle

Şakayı tüketenler tıpkı ideolojik işlev başlığı altında işlediğimiz gibi şakacıdan ve şakadan uzaktır. Üreten ve üretilen onlardan sadece etkileşim beklemektedirler, mizahı başarı kıstası olan haz aradan kalktığından aslında onların vereceği tepki önemli değildir. Sayıya indirgenmişlerdir. Meme'i beğenmeseler bile o ana kadar verdikleri etkileşim daha sonrası verecekleri için hâlâ açık bir kapı sunmaktadır. Haz tamamen ortadan kalkmamıştır, ancak ana hedef değildir ve bunun sonucunda bir azalma görülebilir.

3. Kısa sonuç

İnternet meme'lerinin üretimine hükmeden şeyler ideolojik işlev ve meta sürecidir; ideolojik işlevin işlerliği için içerilen fikirlerin sadece "olumlu" ve "olumsuz" formuna indirgenmesi, shitposter ve kitlenin, üretimin bir "dişli"sine dönüşürler, eleştirel mizah sürecine ve fikirlerin asıl hallerine yabancılaşması ile sonuçlanır. Meta sürecinde ise şakacın şakasına, kitle yani tüketici tükettiğine, etkileşimine ve sayılara indirgenmenin her biri arasına bir duvar örmesi sonucu yabancılaşır.

Anarşist Kütüphane

Doç. Dr. Araştırmanı Öneririm
İnternet Meme'leri ve Yabancılaşma
16.12.2022

23.12.2022 tarihinde şuradan alındı: docdrarastirmanioneririm.substack.com

tr.anarchistlibraries.net